

Influx van Grote Piepers in het najaar van 1994 in Zuid-Kennemerland

Fred Cottaar

Inleiding

In het najaar van 1994 werd vogelend Nederland verrast door een groot aantal waarnemingen van Grote Piepers *Anthus richardi*. Ook in Zuid-Kennemerland werd dit buitensporige optreden opgemerkt. Omdat de doortrek dit najaar zo opvallend en 'algemeen' was, zijn alle waarnemingen van Grote Piepers in Zuid-Kennemerland verzameld en vastgelegd in dit artikel.

Tevens worden enkele biometrische gegevens gepresenteerd van exemplaren die gevangen en geringd zijn op de vinkenbanen "C. van Lennep" in de Kennemerduinen en "Het Paradijsveld" in de Amsterdamse Waterleidingduinen.

Algemeen

De Grote Pieper is een lange-afstandtrekker. De in Zuid- en West-Siberië en Mongolië broedende Grote Piepers van de ondersoort *richardi*, welke vermoedelijk in India en Zuidoost-Azië overwinteren, verschijnen regelmatig in klein aantal vanaf augustus tot in januari in West-Europa. De meeste exemplaren worden gezien tussen half september en eind oktober (Zink, 1987). Volgens Cramp (1988) kunnen Grote Piepers overwinteren in Noord-Afrika (langs de kust van Middellandse Zee), Mali en Tsjaad en hij vermeldt zelfs dat er jaarlijks enkele exemplaren kunnen overwinteren in Zuid-Spanje. Zink noemt Afrika echter niet als overwinteringsgebied voor deze ondersoort.

De enige terugmelding van een op de vinkenbaan in de Kennemerduinen geringde Grote Pieper, welke werd teruggemeld in Zuid-west-Frankrijk, kan betrekking hebben op een exemplaar dat wellicht op weg was naar Spanje of Afrika.

Vrijwel alle exemplaren die vóór 1994 in Zuid-Kennemerland zijn waargenomen werden gemeld uit de maanden september en oktober. Tot en met 1993 zijn er 40 waarnemingen (46 exemplaren) verwerkt in AVES, het waarnemingenbestand van de VWG. Het gaat om één aprilwaarneming, 15 septemberwaarnemingen, 19 oktoberwaarnemingen en vijf novemberwaarnemingen. Met 8 waarnemingen was 1990 tot vorig jaar het beste jaar. De meeste Grote Piepers werden opgemerkt op de telpost Parnassia in de Kennemerduinen tijdens het trektellen en op de vinkenbaan in de

Kennemerduinen. Hier zijn tot en met 1991 reeds elf exemplaren geringd, vooral in de periode 1987-1991 (maximaal twee exemplaren per jaar). In 1992 en 1993 werden hier geen Grote Piepers geringd.

Voorkomen in Zuid-Kennemerland in het najaar van 1994

In totaal werden dit najaar 56 exemplaren gemeld; tien exemplaren meer dus dan in de gehele periode tot en met 1993. Geprobeerd is om mogelijke dubbele waarnemingen uit het totaal aantal gemelde waarnemingen te filteren. Een overzicht van de waarnemingsdata en de minimum- en maximaantallen per dag wordt gegeven in tabel 1. In ieder geval zijn minimaal 40 en maximaal 56 Grote Piepers in Zuid-Kennemerland in 1994 gezien. De selectie om dubbele waarnemingen te voorkomen is onder andere gedaan aan de hand van de waarnemingstijd. Vooral op 2, 6 en 8 oktober werden nogal wat Grote Piepers van diverse locaties gemeld. Het is dus niet onmogelijk dat een waargenomen exemplaar bij IJmuiden later op telpost Parnassia of op de vinkenbaan in de Kennemerduinen is gezien. Ook de laatste twee genoemde locaties kunnen dubbele waarnemingen opleveren.

In totaal werden in 1994 14 Grote Piepers op de twee vinkenbanen in de regio gevangen. Foto: Fred Cottaar.

Tabel 1. Minimum- en maximaantal Grote Piepers per dag in het najaar van 1994 in Zuid-Kennemerland.

Datum	Minimum aantal	Maximum aantal
23-09	1	1
24-09	1	1
25-09	1	1
27-09	1	1
01-10	1	1
02-10	8	13
05-10	4	4
06-10	4	8
07-10	1	1
08-10	5	8
09-10	2	2
10-10	5	5
14-10	1	1
15-10	1	1
24-10	1	1
03-11	2	2
04-11	2	2

Het eerste exemplaar werd gezien op 23 september in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het tweede exemplaar liet niet lang op zich wachten en werd op 24 september op de vinkenbaan in de Kennemerduinen waargenomen. Op 25 september werd een Grote Pieper gezien bij de Kunstenaarsduintjes te IJmuiden en het laatste exemplaar van september werd op de 27e geringd op de vinkenbaan in de Kennemerduinen. Grotere aantallen verschenen in de eerste decade van oktober. In het weekend van 1-2 oktober werden respectievelijk vier en zeven vogels waargenomen op de vinkenbaan in de Kennemerduinen, terwijl op 2 oktober ook vijf Grote Piepers op Parnassia werden waargenomen. Op 3 en 4 oktober was het slecht weer, zodat geen exemplaren werden gemeld. Van 5 tot en met 10 oktober werden dagelijks één tot maximaal acht vogels gezien. Waarnemingen kwamen vooral van de telpost Parnassia en van de vinkenbaan in de Kennemerduinen. Verder werd één Grote Pieper gemeld op de vinkenbaan in de Amsterdamse Waterleidingduinen en werden enkele Grote Piepers

bij de Zuidpier te IJmuiden gezien. Vooral het gebied rondom het Kennemermeer was hier erg in trek. De dagen erna (11-13 oktober) werden gekenmerkt door nogal mistig weer, waardoor geen Grote Piepers werden gemeld. Op 14 en 15 oktober werd weer één exemplaar gemeld en de laatste Grote Pieper van oktober werd op de 24e gezien op de vinkenbaan in de Kennemerduinen. In de maand november werden nog 4 exemplaren waargenomen; op 3 november twee op de vinkenbaan in de Kennemerduinen en op 4 november twee vogels overtrekkend op de telpost Parnassia.

De meeste exemplaren waren in gezelschap van Graspiepers *Anthus pratensis*. Tot drie maal toe werd een groepje van twee exemplaren opgemerkt, ook tussen Graspiepers. Vooral net na zonsopgang en rond het middaguur werd doortrek waargenomen. Vermeld moet worden dat de Grote Piepers die waargenomen werden op de vinkenbaan in de Kennemerduinen werden gelokt door middel van het afdraaien van de zang. Vooral nadat hier een paar Grote Piepers gezien waren, werd het herkennen steeds makkelijker. Het biddend boven de slagnetten blijven hangen was heel typerend. Opvallend kenmerkend gedrag was ook het als een Grote Liister *Turdus viscivorus* lopen bij exemplaren die tussen de Graspiepers in de vallei van de vinkenbaan zaten. Een enkele maal werd ook een karakteristiek gedrag bij het voedselzoeken gezien: het opvliegen om een prooi te pakken (zie ook Cramp, 1988).

Biometrische gegevens van geringde exemplaren

In totaal werden op de vinkenbaan in de Kennemerduinen en in de Amsterdamse Waterleidingduinen 13 respectievelijk één Grote Piepers geringd. Van de gevangen vogels werden de volgende biometrische gegevens verzameld: leeftijd, vleugellengte (maximaal gestrekt), lengte van de derde handpen (P3), vetgraad (methode van Busse), gewicht, lengte van de tarsus en lengte van de achternagel. Tevens werd de vangtijd genoteerd.

Verskil tussen mannetjes en vrouwtjes is aan het verenkled niet te zien, maar een inzicht hierin kregen we wel aan de hand van de vleugellengte en mogelijk door de lengte van de tarsus en de achternagel. De leeftijd van de vogel kan wel aan de hand van het verenkled bepaald worden (Svensson, 1992).

Svensson geeft voor de vleugellengte een maat op tussen de 89 en 104 mm (mannetjes ≥ 93 en vrouwtjes ≤ 93) terwijl Cramp een vleugellengte tussen de 94 en 102 mm aanhoudt voor mannetjes en tussen de 91 en 96 mm voor vrouwtjes.

Voor de achternagel geeft Svensson een waarde op tussen 13.5 en 19 mm (uitersten: 12.5-24.5 mm) en Cramp voor mannetjes 13.3 tot 24.5 mm en de vrouwtjes 13.9 tot 19.7 mm.

Voor de tarsus wordt door Svensson een lengte opgegeven tussen 28 en 33.5 mm en door Cramp voor mannetjes 29 tot 33.6 mm en voor vrouwtjes 28.7 tot 31.3 mm.

Tabel 2. Biometrische gegevens van Grote Piepers geringd in het najaar van 1994 in Zuid-Kennemerland. De waarden van vleugellengte (vl.), tarsus en achternagel staan vermeld in mm, de waarde van het gewicht in grammen, de leeftijd in kalenderjaren; - = gegeven niet genoteerd.

Datum	Tijd	Leeft	Vl	Vet	Gewicht	Tarsus	A.nagel
Vinkenbaan "C. van Lennep", Kennemerduinen							
27-09	07.15	1e kj	94	1	33.4	-	-
01-10	10.10	1e kj	96	2	29.0	30.6	15.2
02-10	08.50	1e kj	98	3	35.3	28.8	15.3
02-10	11.55	1e kj	99	3	34.7	31.2	16.3
06-10	07.30	1e kj	97	1	31.2	30.4	15.2
06-10	10.50	1e kj	95	2	28.0	29.3	15.8
08-10	08.25	1e kj	97	1	29.8	29.8	15.2
08-10	12.05	1e kj	100	1	29.6	31.0	14.3
08-10	15.25	1e kj	100	1	33.0	31.0	15.5
10-10	09.30	1e kj	100	1	34.5	31.3	16.9
10-10	09.35	1e kj	97	1	31.5	30.3	15.9
10-10	10.10	1e kj	96	-	34.3	31.0	15.1
03-11	09.30	1e kj	99	4	30.2	30.1	18.7
Vinkenbaan "Het Paradijsveld", AW-duinen							
08-10	10.15	1e kj	100	0	31.2	32.0	-

Als we de gegevens die door Svensson en Cramp worden opgegeven gaan betrekken op de waarden die verzameld zijn (zie tabel 2), dan kunnen we tot de volgende 'voorzichtige' conclusies komen. Op basis van de vleugelmaat zouden volgens Svensson alle geringde exemplaren tot het mannelijke geslacht behoren; volgens Cramp zouden echter 4 exemplaren ook vrouwtjes kunnen zijn. Omdat de grootste vleugellengtes van vrouwtjes en de kleinste vleugellengtes van mannetjes elkaar overlappen, kunnen dit volgens Cramp mannetjes of vrouwtjes zijn. Op basis van de achternagel en de tarsus kon geen onderscheid gemaakt worden, omdat de gevonden waarden op beide sexen van toepassing waren.

Opvallend was dat alle 14 exemplaren in het zogenaamde eerste kalenderjaar-kleed waren (in 1994 geboren) en dat geen oude (na eerste kalenderjaar; geboren in 1993 of eerder) vogels werden gevangen. Verder bleek dat vrijwel alle Grote Piepers trekvet hadden en dat ze dus 'en route' richting overwinteringsgebied waren.

Samenvatting en conclusie

In het najaar van 1994 werden in Nederland 'grote' aantallen Grote Piepers gezien. Overal werden exemplaren gemeld en op trekteleposten stonden de waarnemers te smullen van voorbijtrekkende vogels. Worden er normaal, zij het jaarlijks wisselend, enkele tot hooguit een tiental exemplaren gezien, in 1994 werden in Zuid-Kennemerland maar liefst 56 meldingen geregistreerd van minimaal 40 verschillende Grote Piepers. De eerste vogel werd gezien op 23 september, de grootste aantallen kwamen door in de eerste decade van oktober, waarna nog een enkele Grote Pieper werd gezien tot 4 november. Alle waarnemingen hadden betrekking op de kuststrook; de meeste exemplaren werden gezien bij het Kennemermeer bij de Zuidpier, IJmuiden, de trektelepost Parnassia en de vinkenbaan in de Kennemerduinen.

De reden van deze influx is vooralsnog onduidelijk. Zeer waarschijnlijk is het weer van grote invloed geweest tijdens de wegtrekperiode uit de broedgebieden en onderweg naar de overwinteringsgebieden, en kwamen zodoende meer Grote Piepers dan normaal onze richting uit.

Op de vinkenbanen in Zuid-Kennemerland werden 14 Grote Piepers gevangen en geringd. Uit de biometrische gegevens die verzameld zijn kunnen we voorzichtig concluderen dat met name eerste kalenderjaar Grote Piepers in het najaar onze kant opkomen en dat zich dan vooral mannetjes in het westelijk deel van Europa laten zien.

Dankwoord

De vinkenbaan in de Kennemerduinen wordt bedankt voor de toestemming tot het gebruiken van de gegevens van de waargenomen en gevangen Grote Piepers, Tom van Spanje voor de gegevens van het gevangen exemplaar in de Amsterdamse Waterleidingduinen, Hans Groot en Piet van Vliet voor het doorgeven van de meldingen die werden ingestuurd naar het waarnemenarchief van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland of anderszins werden doorgegeven en Hans Gebuis voor de waarnemingen die werden gemeld op de Dutch Birding vogellijn.

Literatuur

- Cramp, S. (ed.), 1988. Handbook of the birds of the Western Palearctic. Volume V. Oxford.
- Svensson, L., 1992. Identification guide to the European passerines. Stockholm.
- Zink, G., 1987. Der Zug europäischer Singvögel. Ein Atlas der Wiederfunde beringter Vögel. Band I. Wiesbaden.

Fred Cottaar, Marsstraat 1, 2024 GA Haarlem